

2. Tove Ditlevsen: En morgen i et villakvarter

Teksten er fra novellesamlingen Paraplyen fra 1952.

Tove Ditlevsen (1917-1976), dansk forfatter.

Det var efterår, men barnet påstod det var vinter, fordi hun frøs og for første gang havde sin nye brune vinterfrakke på. Tidligt om morgenen blev hun vækket af „Hansen“, skønt hendes storebror sov endnu. Der var noget usædvanligt og festligt over alting, men hun var så søvnig, at hun ligestraks ikke kunne huske, hvad det var, der skulle ske med hende.

Hansens stemme var så underlig tyk, og hun kærtegnede hvert stykke tøj, som om det var levende, før hun gav den lille pige det på. Barnet blev mere vågent og så nøjere på det menneske, hun havde kendt hele sit korte liv. „Hvorfor græder du?“ spurgte hun forbavset. Men Hansen var sur og mumlede bare noget om, at hun var forkølet, og det fik man røde øjne af. Hun græd aldeles ikke.

Så huskede barnet pludselig, hvad det var for en dag, og det runde lille ansigt brast i smil og pludren. „Jeg skal ud at rejse med far, Hansen, ved du godt det? Må jeg sige farvel til Ole? Er mor og far stået op?“ Men Hansen tyssede bare på hende og skændte blidt og sagte: ikke vække Ole, far er vist oppe, men mor sover endnu.

Så trak hun hende ud af det mørke, varme børneværelse, hvor der lugtede sødt og stærkt af små børns søvn.

Barnet havde sin fødselsdagskjole på og ville se sig i spejlet. Pigen løftede hende op: du kan sagtens, at det er dig, der skal med far, sagde hun, du kan tro Ole er ked af, at det ikke er ham. – Fra spejlets glatte flade stirrede to nysgerrige, levende øjne ind i barnets, men bag dem lyste et voksent, vådt og blegt ansigt, og den lille slog pludselig armene om pigens hals. „Hvornår kommer jeg hjem igen?“ spurgte hun. Der var en lillebitte, flygtig angst i stemmen. Hansen svarede ikke, men satte hende forsigtigt ned på gulvet igen og gav sig til at rede det lange, lyse hår med en hånd, der rystede lidt. Lidt efter lykkedes det hende at sige: „Det varer ikke så længe,“ med en stemme hun selv troede var opmuntrende. Hun kom pludselig til at tænke på fruens mange leveregler. En af dem var: man skal altid fortælle et barn sandheden. Hun ville hellere lade sig flå levende end fortælle sandheden i dette øjeblik. En bølge af vrede mod moderen til det barn, hun elskede mest af alle de børn, hun havde haft med at gøre i sit liv, gled igennem hende. De deler børn imellem sig, som om det var møbler, tænkte hun, og da hun hørte faderens tunge trin ovenpå: det stakkels menneske, hele hans tilværelse slår hun nu i stykker. – Hun glemte sin selvudslettende ømhed for fru, når hun var syg, og børnene skulle holdes borte fra hende, og når hun var rask og sang under morgenbadet, sorgløs og barnlig og *den* alting drejede sig om. Den slags mennesker, tænkte hun vagt, men kom ikke længere, for sorgen overvældede hende igen. Tårerne dryppede lydløst ned i barnets lette hår, der stod som en lysende glorie om det elskede lille ansigt.

Faderen kom nedad trappen, og hun kunne straks se, at han ikke havde fået megen søvn. Han havde mørke rande under øjnene, og den unge pige turde ikke møde hans blik. Hun gik ud i køkkenet for at lave kaffe, og barnet løb hen til sin far, der tog hende på armen og forsøgte at smile: „Nå Kirsten, skal du ud at rejse med far?“ Hun var som en levende lille bold af glæde og sprang ned igen og

begyndte at løbe op ad trappen, for det hele var ikke sådan rigtig dejligt, så længe mor ikke var med i det. Faderen prøvede at standse hende og talte sagte lisom Hansen: „Mor sover vist endnu.“ Han blev stående ved foden af trappen og strøg sig gennem håret med en rådvild bevægelse, mens barnet løb ind i sin mors soveværelse, hvor der lugtede hjemligt af parfume og nat og mor. Da hun lagde sig ind til den varme, trygge skikkelse, blev hendes ansigt vådt, og den spinkle, ubestemmelige angst vendte et øjeblik tilbage: hvorfor græder du dog, mor, jeg kommer jo tilbage igen? Moderen svarede ikke, men trykkede den lille pige tættere ind til sig. Sådan lå de lidt sammen, helt stille, barnet forbavset og utålmodigt, og moderen så ødelagt af sorg og skyldfølelse, at hele hendes legeme skælvede som et ungt træ i storm. Skælvede men stod fast. Mellem hende og barnet stod en usynlig skikkelse, en ubønhørlig magt. To stærke arme ville om få timer erstatte barnets spæde rene favntag. En elsket stemme ville trøste og forklare. Den fine efterårsluft i haven, blomsternes duft og lange dages lykke ville mildne savnet, og hun vidste det og følte sig svag og ringe: kære Gud, bad hun, lad denne afsked blive den sidste i mit liv.

Den urolige lille krop vred sig ud af hendes arme. Barnet ville lukke hende ind i sin glæde og prøvede at trække hende ud af sengen som så ofte før, for at alting kunne blive helt i orden. „Stå nu op, mor,“ råbte hun, „du skal se flyttebilen, du skal vinke farvel til os, jeg ska ha min nye frakke på – det er vinter, mor, kan du huske dengang det osse var vinter, og du kørte i slæde med far og mig og Ole?“

Hun blev deroppe, mens hendes mor klædte sig på. Lugten af kaffe steg op i værelset og en uro med den. Barnets bror var vågnet. Om lidt ville han komme løbende op for at sige godmorgen og sandsynligvis være gnaven, fordi han ikke skulle med faderen. Han hade fået arbejde i en anden by! Hvor børn gerne ville narres for den sandhed, de ikke tåler at høre.

Den lille blev ubarmhjertigt stående, mens hendes mor redte sit hår foran toiletbordet. Snart ville flyttemændene komme trampende ind og bære de møbler ned, han havde ønsket at få med. Hun havde tigget ham om at tage det altsammen, blive i huset og jage hende ud, blot hun fik lov at beholde begge sine børn. Fædre glemmer jo altid deres børn, når de i tilstrækkelig lang tid ikke har set dem. Men hvad vidste hun i virkeligheden om det? Havde hun været sikker på det, havde hun vel påberåbt sig loven, der sjældent tager et barn fra dets mor. Hun var ikke mere sikker på nogetsomhelst, og hun var uvant med selv at tage store beslutninger. To mænd forlangte dette offer af hende. „Du kan ikke tage alting fra ham.“ To mænd skyldte hun det. Men man ofrer da ikke et barn? Jo, hun gjorde det. Hun alene. Hendes var skylden, og det uskyldigste af alle væsener måtte betale. Her i dette værelse, med barnet opad sig, var hun fuldstændig alene. Selv møblerne syntes at trække sig tilbage fra hende, alle de kendte ting flød et øjeblik ud i tåge. Ak, kunne alt dog blive som før! Men alt er aldrig som før. Livet er forandring: lidenskab, ligegyldighed, død. Hun var bange for barnet, bange for alt det liv, der ventede hende nedenunder: Frk. Hansens forgrædte, bebrejdende, uforstående øjne, Oles spørgsmål og hendes mands forpinte ansigt. Åh Gud, dette barn! Havde hun blot været lidt mindre eller lidt større. — Dem vi elsker, tænkte hun, mens hun pudrede sit blege ansigt, hvad skal jeg sige? Hvordan skal jeg få en ende på det? Min elskede, kom og hjælp mig, måske er det for sent, når du kommer. Denne morgens

smerte vil jeg bestandig være alene om, du vil føle jalousi, hvis jeg nogensinde nævner den. Men vi er allesammen alene. Vi har været tre voksne mennesker i
90 huset, der har levet opad hinanden i alle disse år. Vi elsker vore børn, og de elsker os, og nu er vi nødt til at lyve for dem. Hvordan skal jeg leve et liv i fuldstændig renhed, når en mands fodtrin og stemme kan vende mit hjerte fra alt det, der før var trygt? Hvorfor giftede jeg mig, hvorfor fødte jeg børn? Intet er så nådesløst som kærligheden.

95 Hun mødte barnets opmærksomme øjne i spejlet og smilede til dem. Hun sprang op på sin mors skød og lagde en varm kind ind mod hendes: mor, i dag skal du da spise morgenmad sammen med os, ikke? sagde hun indsmigrende, med en ganske lille, fin stemme, som hun brugte — og i den sidste tid ofte havde haft brug for — når hun ville forjage en misstemning mellem de voksne.

100 Med sit barn på armen gik moderen nedenunder, hvor der var dækket i spise-
stuen til dem alle. Ellers plejede børnene at spise for sig selv. Hendes mand sad på sin sædvanlige plads, og hun gjorde øjeblikkelig den samme iagttagelse som pigen: han har ikke sovet i nat! Hun følte det nag til ham, som vi gør til mennesker, vi har gjort fortræd. Han sad dér med sin sorg og krænkelser svøbt om sig
105 som en laset frakke alle måtte se og ynkes over. Her kommer jeg med mit offer, tænkte hun, og for at udholde det, måtte hun holde sin elskedes træk frem for sig som et usynligt skjold. Men de tre øjenpar, der stumt var vendt imod hende, fik hende igen til at vakle. Hun foragtede sig selv: er hele livet da en operette?¹ Hun fik lyst til at synge: farvel, farvel, nu rejser jeg, og tar en anden i stedet for dig.

110 Hun satte sig trodsigt og rank for bordenden og smilede tappert til sine børn. Men hun turde ikke se på frk. Hansen. Hvorfor arrangerer hun denne latterlige komedie, tænkte hun vredt, vi mangler bare levende lys på bordet. – Drengen var søvni og gnaven, som hun havde tænkt sig. Pludselig så hun koldt på ham, som om han ikke kom hende ved, mens hun skød stolen ind under sin lille pige og
115 bandt spisesmækken om halsen på hende. Det hele forekom hende et øjeblik som en langtrukken, sentimental scene i en amerikansk film, så konstrueret sørgelig, at folk reagerer ved at briste i latter: de yndige børn, den krænkede far, den trofaste pige og den letsindige mor. – Hvad kom alle disse mennesker hende ved? Hvorfor benyttede de sig af hendes kærlighed til dette barn? Kun et eneste menneske kom
120 hende virkeligt ved, og han var her ikke. Men hans skygge lå over hendes træk som et spinkelt værn mod noget forfærdeligt. Og uden for ham igen: millioner af ulykkelige børn, masser af trofaste husassistenter og en uoverskuelig hær af elskere, forladte ægtemænd, utro ægtemænd, bedragne og letsindige kvinder, alle slags mennesker, alle slags liv og alle lige ensomme. Over det hele en eller anden lov,
125 krigen, bundløs elendighed, det daglige brød, angsten for avisernes fede overskrifter, en verden i spænding og håbløst tålmodig ro: en pisk er løftet over os alle, hvor og hvem vil den ramme?

Hun spiste sit æg i tavshed og lod pigen om at rette på børnene. Hun havde endnu ikke mødt sin mands blik. — Du skal handle, havde hendes elskede sagt, det
130 haster, livet løber forbi dig, hvis du bliver ved med at være svag og veg. Se dog det hele i et større perspektiv.

¹ *operette*: musikalsk teatergenre, der typisk er mere lystig, komediepræget eller farceagtig end opera.

Men om lidt kom flyttevognen, og det var deres pligt at gøre det hele til en festlig oplevelse for barnet. Det var de enige om. Hun tog sig sammen og ville sige et eller andet, men Ole, der snart var otte år, så pludselig så mærkeligt fra den ene til ¹³⁵ den anden og spurgte så: hvornår kommer Kirsten hjem igen?

Ingen var i stand til at svare ham. Såsnart den lille var ude af huset, måtte hun forklare ham det, som det var. Han var stor nok til at forstå det, og det var vigtigt, at også han fik den opfattelse, at han gik ind til noget nyt og spændende.

Med ét følte hun sig forfærdelig træt og hadede den unge pige, der snøftede ¹⁴⁰ højlydt, hadede dem alle, fordi de ikke forstod hende og hadede mest af alt sig selv, fordi hun ikke vidste, om hun handlede rigtigt. Hun fik en pludselig, overrumplende trang til at græde ud i sin elskedes arme. Nu sad tårerne blot og sved bag de tørre øjne. Hvordan opfatter et femårs barn sådan noget? Hvornår begynder det at føle sig svigtet, og hvordan kommer sandheden til det?

¹⁴⁵ Endelig kom flyttevognen, rød og buldrende og festlig, og børnene løb ud på vejen for at se mændene, der skulle bære så meget bort. Pigen rejste sig og styrtede ind på sit værelse, og de to var alene et øjeblik. De havde intet at sige hinanden, men en underlig følelse af fælles smerte lå i deres øjne, da de omsider mødtes. Han blinkede nogle gange og lignede en ganske ung dreng, og hun fandt lidt af det ¹⁵⁰ i hans træk, hun engang havde elsket.

Det var ham ikke muligt at hade hende. Han havde vænnet sig til af en eller anden grund at gøre hende uansvarlig for hendes handlinger. Han var ligeglad med sit eget liv, han var kun opfyldt af den tanke, at han ikke ville dø. Man dør ikke, når man har et barn at tage vare på og holde skadesløs. Iøvrigt kunne hun jo ¹⁵⁵ få det at se en gang imellem, hvis hun brød sig om det, han ville også se sin dreng. Men lige nu følte han den samme lette ligegyldighed for ham, som hun gjorde. Det var, som om de kun havde dette ene barn sammen. Han havde lagt et frø i hendes skød engang, og det tog han med sig. Det måtte hun betale. Men hun glemte det vel snart. Når en kvinde er forelsket –

¹⁶⁰ I tyve minutter stod der larm og uro om huset, så sad barnet ved siden af chaufføren i sin fine brune frakke med fløjlschat over de lyse krøller. Hun så en smule ængstelig på sin mor, så slog hun for sidste gang armene om halsen på hende og hviskede trøstende: når det blir sommer, kommer jeg jo tilbage, ikke?

¹⁶⁵ Moderen nikkede og smilede og vinkede, så længe hun kunne se bilen. Så gled smilet af hendes ansigt, som om en hård hånd havde strøget ned over det. Hun tog drengen ved hånden og begyndte langsomt at gå tilbage mod huset.